

не відповідає тенденціям економічного розвитку країни, то доцільним є збільшення обсягів державних інвестицій в основний капітал.

Література

1. Casseli F., Esguivel G., Lefort F. Reopening the Convergence Debate: a New Look at Cross-Country Growth Empirics// Journal of Economic Growth. – 1996, № 1.
2. Olson M., Sarna N., Swamy A. Governance and Growth: a Simple Hypothesis Explaining Cross-Country Differences in Productivity Growth// Public Choice. – 2000. – Vol. 102. – P. 341-346.
3. Абакумов Д.А. Германия и Великобритания: некоторые аспекты введения единой европейской валюты// Вест. Моск. Ун-та. Сер. 6. Экономика. – 2001, № 2. – С. 84-94.
4. Закон України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку" № 1602-III від 23 березня 2000 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2000, № 25.
5. Гутник В. Германия// Международная экономика и международные отношения. – 2001, № 8. – С. 79-89.
6. Островская Е. Франция// Международная экономика и международные отношения. – 2001, № 8. – С. 90-98.
7. Хесин Е. Великобритания// Международная экономика и международные отношения. – 2001, № 8. – С. 99-109.
8. Леонтьева Е. Япония// Международная экономика и международные отношения. – 2001, № 8. – С. 109-118.
9. Илларионов А. Критерии экономической безопасности// Вопросы экономики. – 1998, № 10. – С. 30-35.

УДК 303.725.001.11.316.276:504.03

Магістр А.В. Белякова;

доц. Л.Д. Загвойська, канд. екон. наук – УкрДЛТУ

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПОНЯТІЙНО-КОГНІТИВНОГО КАРТУВАННЯ У СОЦІО-ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Розглянуто використання методу понятійно-когнітивного картування для виявлення уподобань зацікавлених груп щодо використання території регіонального ландшафтного парку "Знесіння" (РЛП "Знесіння"). Представлено результати соціо-економічного дослідження з використанням цього методу.

Ключові слова: метод понятійно-когнітивного картування, респондент, зацікавлені групи.

Master A.V. Belyakova; doc. L.D. Zahvoyska – USUFWT

The use of the conceptual content cognitive mapping method in socio-economic research

It is considered the sample of applying of the Conceptual Content Cognitive Mapping Method for revealing of stakeholders' preferences regarding the use of the Regional Landscape Park "Znesinnya" territory. It is performed the results of socio-economic survey with the use of this method.

Keywords: the Conceptual Content Cognitive Mapping Method, respondent, groups of stakeholders.

В умовах перехідної економіки особливо ретельного обґрунтування потребують рішення, які мають помітний вплив на якість довкілля, оскільки відомо, що ринкові ціни не відображають справжньої цінності природних ресурсів. Обґрунтованість рішень щодо їхнього менеджменту має виняткове значення, оскільки природні системи інертні, тож наслідки субоптимальних

рішень довго даються взнаки. До того ж, з огляду на відсутність ринків на послуги природних систем уподобання громадськості часто залишаються невиявленими.

Для схвалення економічно обґрунтованих рішень необхідні вартісні оцінки. Методи визначення економічної оцінки природних ресурсів або не враховують усіх елементів економічної вартості, або ж мають інші істотні недоліки методологічного характеру. Універсального методу для визначення загальної економічної вартості немає [1].

Методи дослідження виявленої поведінки оцінюють вартість використання, але нехтують вартістю наявності. Методи аналізу висловленої поведінки охоплюють вартість наявності, але мають обмеження щодо адекватності і трактування результатів.

Щодо парадигми неокласичної теорії споживчого вибору, то вона теж має свої недоліки, оскільки допускає інваріантність уподобань, ненасиченість, неперервну функцію корисності, відсутність відмінностей між бажаннями та потребами, а також можливість дати грошову оцінку всім потребам. Але, насправді, вибір залежить від часу, місця та попереднього досвіду, а також насиченості ринку і споживачів товаром або послугою [2-5, 7].

Відтак, нами було виконано соціоекономічні дослідження уподобань зацікавлених груп щодо використання рекреаційних об'єктів на прикладі РЛП "Знесіння". З огляду на згадані недоліки наявних методів оцінки, для виявлення уподобань населення щодо використання ресурсів довкілля ми використали метод понятійно-когнітивного картування (*Conceptual Content Cognitive Mapping*), запропонований канадським професором S. Kant'ом та S. Lee [6].

Нами було запропоновано використовувати саме метод понятійно-когнітивного картування як один з методів висловлених уподобань, оскільки він містить у собі елементи умовного оцінювання і дає змогу респондентам висловити свої суб'єктивні уподобання щодо використання ресурсів довкілля. Це є також метод висловлених уподобань, проте у більш широкому масштабі. Він має такі дві особливості:

- дає змогу респондентам охопити всі релевантні альтернативи (цінності) щодо власних уподобань;
- надає респондентам можливість виражати свої уподобання з урахуванням пріоритетності всіх цінностей довкілля без будь-якого обмеження і не враховуючи економічний аспект.

Реалізація даного методу проходить такі етапи:

1. Забезпечення респондента необхідною інформацією щодо мети проведення опитування, а також пояснення всіх кроків реалізації даного методу.
2. Проведення вправи із візуалізації, яку використовують для стимулювання респондентів, для того, щоб вони почали думати про свої уподобання.
3. Висловлення респондентом власних уподобань у письмовому вигляді (на картках).
4. Групування респондентом відповідей у порядку пріоритетності.
5. Надання респондентом загальної назви групам цінностей.

6. Ранжування груп у порядку пріоритетності.

7. Збір отриманих карток.

Завданням дослідження було:

- визначити особисті уподобання представників різних зацікавлених груп щодо використання території регіонального ландшафтного парку "Знесіння" для їх подальшого ранжування;
- визначити рівень подібності та відмінності уподобань респондентів щодо використання території парку "Знесіння";
- порівняти та проаналізувати подібності та відмінності особистих уподобань різних зацікавлених груп.

З метою проведення дослідження уподобань населення щодо використання ресурсів довкілля було виділено 6 зацікавлених груп населення, а саме:

1. Органи місцевого самоврядування.
2. Бізнес структури.
3. Навчальні заклади.
4. Місцеве населення.
5. Неурядові громадські організації.
6. Засоби масової інформації.

У ході дослідження були опитані представники усіх зацікавлених груп. Проаналізувавши отримані результати, ми провели картування (зробили узагальнення пріоритетів всіх зацікавлених груп щодо використання території парку "Знесіння" за бальною шкалою), яке передбачено даною методикою (табл. 1).

Табл. 1. Карта уподобань зацікавлених груп

Цінності Групи	Рекре- аційні	Есте- тичні	Послуги довкілля	Історико- культурні	Ос- вітні	Економічні інтереси
Органи місцевого самоврядування (ОМСВ)	1	2	2	1	3	-
Бізнес структури (БС)	1	2	3	-	-	3
Неурядові громадські організації (НГО)	1	2	2	4	2	-
Навчальні заклади (НЗ)	1	2	1	3	-	-
Місцеве населення (МН)	1	2	1	2	-	-
Засоби масової інформації (ЗМІ)	3	1	1	2	4	-

Таким чином, отримані результати свідчать про те, що майже всі респонденти цінують РЛП "Знесіння" у першу чергу за його рекреаційні послуги. Водночас, органи місцевої влади тою ж мірою цінують історико-культурну роль парку, а представники навчальних закладів, місцевого населення та засобів масової інформації цінують товари і послуги довкілля.

За результатами опитування, на друге місце всі респонденти поставили естетичні цінності території, крім засобів масової інформації. Для ЗМІ друге місце посідають історико-культурні цінності. Органи місцевого самоврядування та неурядові громадські організації тою ж мірою оцінили послуги довкілля. Крім того, представники неурядових громадських організацій надавали освітнім цінностям теж друге місце.

Щодо третього місця, то до нього віднесено різними групами різні цінності. Органи місцевої влади сюди віднесли освітні цінності, бізнес структури – довкілля, а навчальні заклади та ЗМІ – історико-культурні цінності. Крім того, бізнес структури поставили економічні інтереси щодо використання парку також на третє місце. Цікаво зазначити, що в ході опитування було виявлено, що на думку представників інших груп населення, питання додаткового прибутку мають найвищий пріоритет для представників бізнесу, навіть якщо він досягається за рахунок втрати якості довкілля. Отже, є підстави допускати, що бізнес структури приховують свої справжні уподобання, хоча вибірка для цієї групи була недостатньою.

На четверте місце неурядові громадські організації віднесли історико-культурні цінності, а ЗМІ – освітні. На нашу думку, адміністрації регіонального ландшафтного парку "Знесіння" варто взяти до уваги результати даного дослідження для покращення менеджменту РЛП "Знесіння".

Оскільки всі респонденти цінують даний парк за його рекреаційні функції, то варто створювати належні умови для відпочинку, оздоровлення та інших видів рекреації. Зокрема, необхідно звернути увагу на достатнє озеленення території, влаштування прогулянкових, навчально-пізнавальних та оглядових маршрутів і місць активного відпочинку тощо.

Не менш важливими для представників всіх без винятку груп є естетична привабливість території. Тому, на нашу думку, дирекції парку варто приділити увагу облаштуванню оглядових майданчиків, охороні території з метою збереження і примноження наявних ландшафтів тощо.

Представники навчальних закладів, місцеве населення та засоби масової інформації, крім рекреаційних цінностей, виділяють на перше місце цінність послуг довкілля, які притаманні даній території.

Отримані результати дають змогу стверджувати про недоцільність використання території РЛП "Знесіння" під забудову та суто в економічних цілях. Насамперед, виробляючи рішення щодо менеджменту парку, варто враховувати цінність послуг довкілля, які вони надають міському середовищу, а також рекреаційний попит населення та задоволення естетичних потреб і потреб у покращенні якості довкілля.

Література

1. **Белякова А.В., Загвойська Л.Д.** Соціо-економічні методи виявлення уподобань населення щодо якості довкілля. *Наук. вісник. – УкрДЛТУ*, 2004. – С. 151-154.
2. **Bateman, I., Munro, A., Rhodes, B., Starmer, C.** Test of the Theory of Reference-dependent Preferences.// *Quarterly Journal of Economics*. – 1997. – 107. – P. 479-505.
3. **Hanemann, M.** Valuing the Environmental through Contingent Valuation.// *Journal of Economic Perspectives*. – 1994, № 8. – 19-43.
4. **Kant, S.** Extending the Boundaries of Forest Economics.// *Forest Policy and Economics*. – 2003, № 5 – P. 39-56.
5. **Knetsch, J.** Preferences and Non-reversibility of Indifference Curves.// *Journal of Economic Behavior and Organization*. – 1992, № 17. – P. 131-172.
6. **Lee, S., Kant, S.** Forest Values, Perceptions, and Co-management in Northwestern Ontario. *Sustainable Forest Management Network Research Communication*, April 2003.
7. **Tversky, A., Kahneman, D.** Loss Aversion in Risk Less Choice: A Reference-dependent Model.// *Quarterly Journal of Economics* – 1991, № 42. – P. 366-377.